

TÜRKİYE'DE
İKLİM
KORUMA
DAVALARI
ve
HUKUKİ DURUM
RAPORU 'MAYIS - HAZİRAN 2017

H A Z I R L A Y A N L A R
Fevzi Özlüer | Hülya Yıldırım

TÜRKİYE'DE
İKLİM
KORUMA
DAVALARI
ve
HUKUKİ DURUM
RAPORU MAYIS-HAZİRAN 2017

H A Z I R L A Y A N L A R
Fevzi Özlüer | Hülya Yıldırım

Türkiye’de İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum Raporu
Mayıs - Haziran 2017

Hazırlayanlar: Fevzi Özlüer, Hülya Yıldırım
Yayınlayan: Ekoloji Kolektifi Derneği
Yayın Tarihi: Temmuz, 2017
Kategori: Rapor

Ekoloji
Kolektifi

EKOLOJİ KOLEKTİFİ DERNEĞİ

📍 Farabi sk No: 24/16 Çankaya/Ankara

☎ +90 (312) 425 7764 ✉ iletisim@ekolojikolektifi.org

🌐 ekolojikolektifi.org 🐦 @ekolojikolektif 📘 ekoloji.kolektifi

Sanayileşme adımlarını planlama ve kentsel rant odaklı kısa vadede büyüme denklemi içindeki Türkiye, uluslararası iklim politikaları düzleminde kendine bir yer bulmaya çalışıyor. Türkiye, aynı anda pek çok şeyi bir arada gerçekleştirmek zorunda kaldığı bir dönemeçten geçiyor.

Uzun yıllar sanayi dışı sektörlerle büyümeye ve gelişmeye çalışan Türkiye için, "planlı bir sanayileşme mümkün mü?" sorusu iklim politikaları açısından yanıtlanması gereken bir soru olarak ortada duruyor. Sanayileşmiş ülke deneyimlerinde olduğu gibi "insan refahını sağlamayı, çevresel bütünlüğü korumayı da esas alan bir kalkınma politikası mümkün kılınacak mı?" sorusu da devasa sorun yumakları arasında eriyip gidemeyecek kadar önemli bir yerde duruyor.

Özellikle gelişmiş kapitalist ülkelerin yıllarca izledikleri kalkınma politikaları ile alt yapısı oluşmuş iklim değişikliği problemlerine karşı; öncelikle bu ülkeleri yükümlülük altına sokacak adımların atılması gerekiyor. Türkiye'nin sürdürülebilir bir sanayileşme perspektifini geliştirebilmesi, sadece kendisinin atacağı adımlarla ilgili değil; aynı zamanda küresel ekonominin aktörlerinin atacağı adımlarla da yakından ilgilidir. Çünkü, uluslararası boyutlara ulaşmış kirliliğin ve çevresel bozulmanın sonuçlarını tüm dünya halkları yaşıyor. Fakat zengin kapitalist ülkeler iklim maliyetlerini üzerlerinden atmaya yöneliyor veya maliyetleri hep birlikte eşit sırtlanmayı teklif ediyor. Bu teklif ise adaletsiz bir iklim sistemi yaratıyor. Pek çok gelişmekte olan kapitalist ülke ise bu teklife yanaşmıyor. Sanayi ülkelerinin iklim anlaşmalarına taraf olmama veya çevresel kirlilik konusunda uluslararası sorumluluk almama iradesi de bu eşitsiz tekliflerden kaynaklanıyor.

İklim adaleti, bu ülkelerin Türkiye gibi ülkelere sorumlulukları açısından anahtar niteliğinde bir kavramdır. Ülkenin kaynaklarını, kentlerini bir anda berhava edebilecek bir iklim felaketine maruz kalmamak, bu tür felakete zemin hazırlayan ülkelere de uluslararası adalet sistemi içinde hesap sorabilmek için; Türkiye'nin küresel iklim politikasında edilgen bir tutum yerine daha etkin bir tutum alması gerekiyor. Türkiye'nin iklim politikasının nasıl biçimleneceği, ülkenin ekonomik düzeninin şimdi ve önümüzdeki yıllarda nasıl gelişeceğiyle ilgili bir soru(n)dur.

Bu nedenle de hem üretim araçlarını etkin ve planlı kullanmak, hem de uluslararası düzeyde bir organizasyon kapasitesine sahip yönetici ve üretici güce kavuşmak gerekir. Bu güce ulaşmak için üretimde de olabildiğince katılımcı yol ve yöntemlerin geliştirilmesi gerekir. Türkiye'nin küresel aktör olabilmesi; sosyal refahı, planlı gelişmeyi ve ekolojik geleceği birarada kurabilme gücü ile bağlantılıdır. Bu nedenle de iklim korumayla ilgili yerel ve ulusal her türlü çabanın Türkiye'nin gelişme çabasının bir parçası olarak ortaya çıktığının kavranması gerekir. Çünkü iklimlerin bozulmasına, dengesizleşmesine karşı geleceğimizi koruyamazsak bu havalar, bu gıdalar, bu tohum, bu toprak bizi mutlu etmeyecek.

MEVZUAT BOYUTUYLA İKLİM ADALETİNİN GÖRÜNÜMÜ

Mayıs ve Haziran 2017’de yaşanan yönetmelik değişiklikleri, kanun tasarıları ve kanunlara yakından baktığımızda ana mevzuat diyebileceğimiz birçok kanunda ve yönetmelikte değişiklik yapılmak istendiğini görüyoruz. Bu bağlamda yapılan değişiklikleri, yeni kanun tasarılarıyla meydana gelmesi muhtemel değişiklikleri ve yenilikleri değerlendirmek mevzuattaki dönüşümü de anlamamızı kolaylaştıracaktır.

2017’nin 2. çeyreğinde ön plana çıkan Mevzuat;

- 1) 04 Mayıs 2017 tarih ve 30056 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2017/9976 sayılı Uluslararası Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Anlaşması (2015)’in Onaylanması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı
- 2) 11 Mayıs 2017 tarih ve 30063 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Belgelendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 3) 15 Mayıs 2017 tarih ve 26/2 dönem 1/838 esas numaralı Tabiatı ve Biyoçeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı
- 4) 15 Mayıs 2017 tarih ve 30067 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmeliğin Uygulanmasına Dair Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ
- 5) 16 Mayıs 2017 tarih ve 30068 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Elektrik Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 6) 17 Mayıs 2017 tarih ve 30069 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- 7) 25 Mayıs 2017 tarih ve 30076 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2017 Nisan Ayına Ait Yatırım Teşviki Belgeleri Listesi
- 8) 26 Mayıs 2017 tarih ve 30077 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ÇED Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- 9) 31 Mayıs 2017 tarih ve 30082 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sera Gazı Emisyonları Takip Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- 10) 01 Haziran 2017 tarih ve 30083 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Elektrik Piyasası Bağlantı ve Sistem Kullanım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

- 11) 01 Haziran 2017 tarih ve 30083 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Pakistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Enerji Alanında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptının Onaylanması Hakkında 2017/10150 sayılı Karar
- 12) 09 Haziran 2017 tarih ve 30091 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 13) 09 Haziran 2017 tarih ve 30091 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Elektrik Enerjisi Üreten Tesislerde Kullanılan Yerli Aksamın Desteklenmesi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
- 14) 18 Haziran 2017 tarih ve 7033 sayılı Kanun Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun-01.07.2017 tarihli ve 30111 sayılı Resmi Gazete’de yayımlandı
- 15) 19 Haziran 2017 tarih ve 30101 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Çevreye Duyarlı Konaklama Tesisi Belgesi Verilmesine Dair Tebliğ
- 16) 21 Haziran 2017 tarih ve 30103 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2017/10393 sayılı BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolüne Beyaz Rusya’nın katılmasına ilişkin 17 Kasım 2006 tarihli Taraflar Konferansında alınan Karar’ın onaylanması

Bu mevzuata daha yakından baktığımızda aşağıdaki düzenlemelerin ön plana çıktığını görüyoruz.

- **15 Mayıs 2017 Tarih ve 26/2 Dönem, 1/838 Esas Sayılı Tabiatı ve Biyoçeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı**

2002 yılından bu yana Tabiatı ve Biyoçeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı çok kez meclis gündemine gelmiş ancak kanunlaşmamıştır. 15 Mayıs 2017 tarih ve 26/2 Meclis döneminde tekrar gündeme gelen tasarı birçok konuda eski tasarılarla ortaklıklar içerse de yeni tasarı da farklılıklar da mevcut.

Bu tasarının genel gerekçesinde;

“Tabiatı ve biyolojik çeşitliliği koruma mevzuatı konusunda yapılan boşluk analizi çalışmaları sonucunda tabiatın ve biyolojik çeşitliliğin tematik unsurlarını içeren türler, habitatlar ve genetik kaynakların korunması konusunda müstakil bir kanunun çıkarılmasının gerektiği değerlendirilmiştir.”

“Avrupa Birliği üyelik sürecinde tabiatın ve biyolojik çeşitliliğin korunmasında temel mevzuat olarak kabul edilen 2009/147/AT sayılı Kuş Direktifi ile 92/43/AET sayılı Habitat Direktifine uygun bir mevzuat hazırlanması gerekmektedir.”

“Tasarının temel amaçlarından biri türlerin ve bunların yaşama alanlarının korunmasını düzenlemektir. Korunan bitki ve hayvan türleri ile bunların yaşama alanlarının belirlenmesi ve muhafazası, yabani hayvan ve bitki türlerinin bir plan dahilinde korunması ve bu alanların yönetilmesinin hukuki dayanağının

oluşturulması gerekmektedir. Tasarı ile söz konusu kaynakların korunması ve devamlılığının sağlanması konusunda gerekli tedbirlerin alınması öngörülmektedir”

“Korunan alanlarda yapılması zorunlu faaliyetlere planlarına uygun olarak izin verilmesi ile irtifak hakkı tesis edilmesine ilişkin şartlar ve hangi alanlarda izin verilmeyeceği, stratejik ve ülke kalkınması için büyük öneme sahip ve üstün kamu yararı açısından önemli görülen faaliyetler ile milli güvenlik ve sağlık açısından zaruret arz eden faaliyetlere izin verilme usulleri belirlenmektedir.”

ifadelerine yer verilmiştir.

Tabiat ve Biyoçeşitlilik Kanun Tasarısı gerekçesine ve “İlkeler” başlıklı 3. Maddesi’ne baktığımızda; koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi, korunan alanların tespitinde ve yönetiminde alanda yaşayan halkın ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması, çevre üzerinde ciddi veya tamiri mümkün olmayan zarar verme ihtimali bulunan tehditlerin varlığı halinde ilmi delillerin ortaya çıkmasını beklemeden gerekli tedbirlerin alınması (ihtiyatilik), katılım, şeffaflık, bilgi edinme, bu kanun kapsamında korunan alanların birden fazlasının özelliklerine sahip olsa dahi koruma altına alınan alanın tek bir korunan alan adı altında ilan edilmesi ilkelerine yer verildiği görülmektedir.

Bu bağlamda Kanun Tasarısının eksenini belirleyecek maddeleri inceleyecek olursak;

“Bilgilendirme ve Katılım” başlıklı Madde 10’da korunan alan ilanı ve yeniden değerlendirmesi durumunda gerçek kişiler ve faaliyette bulunan tüzel kişilere bilgilendirme toplantıları yapılacağı düzenlendiği gibi “Tabiatı Ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kurulları” başlıklı Madde 11’de öğretim üyeleri ve sivil toplum kuruluşlarının da bu merkezi ve mahalli kurullarda yer alacağı düzenlenmiştir. Kanun tasarısında yurttaşın, sivil toplum örgütlerinin ve akademinin sürecin öznesi olarak tanımlanması bilgi edinme, şeffaflık ve katılım ilkesi bakımından tasarının önemli düzenlemeler içerdiğini göstermektedir.

Tasarı Madde 19’da ekolojik etki değerlendirmesine yer verilmiştir. Ekolojik etki değerlendirmesi gerçekleştirilmesi planlanan etkinliklerin ve projelerin ekosistemlere olabilecek olumlu veya olumsuz etkilerinin belirlenmesi, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da ekosistemlerin kendisine ve işleyişine zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önleyici ve telafi edici tedbirlerin tespit edilmesi amacıyla sürdürülecek çalışmalar olarak tanımlanmıştır.

Madde 19’da korunan alanların onaylı planlarında öngörülen faaliyetlerin ekolojik etki değerlendirmesine tabi tutulmadan yapılacağı düzenlenirken alanın bütünlüğü göz önüne alındığında ve etkisi olabileceği öngörülen faaliyetlerde ekolojik etki değerlendirmesi yapıldıktan sonra faaliyetler Bakanlıkça onaylanabilecektir. Alanın bütünlüğü göz önüne alınarak ve etkisi olabileceği düşünülen faaliyetlerde ekolojik etki değerlendirmesi yapılabileceği ibaresi; ekolojik etki değerlendirmesi yapılacak faaliyetin hangi kriterlere göre belirleneceğini açıkça olarak ifade etmemektedir.

Madde 19/3 fıkrasında ise korunan alanlarda “stratejik öneme sahip” veya “çevre koruma açısından zaruri faaliyetlere”, “alternatif çözümlerin bulunamaması durumunda” ekolojik etki değerlendirmesi yapılması ve her türlü telafi edici tedbirlerin alınması kaydıyla Bakanlar Kurulu’nca izin verilebileceği düzenlenmektedir. Bu fıkra ile ekolojik etki değerlendirmesi ile bu alanda önerilen

faaliyetin yapılamayacağı sonucuna ulaşılsa dahi ekolojik etki değerlendirmesinin sadece olumsuz etkileri en aza indirecek tedbirleri öngörmesi için yapıldığı anlamı ile karşı karşıyayız. “Alternatif çözümlerin bulunmaması” ve “stratejik öneme sahip” ibareleri ise belirsizlik yaratmaktadır. Oysa esas olan idarenin belirliliği ilkesidir. Bir faaliyetin stratejik öneme sahip olduğunu belirlemek için baz alınan kriter ya da alternatif çözüm bulunamaması koşulunun tespitini sağlayan süreç nedir sorularının cevapları bu fıkra ile ortaya konulmamıştır. İdareye, geniş bir takdir yetkisi tanınmaktadır. Asıl olanın koruma amacı olması gereken bir kanun tasarısında kullanma için böyle bir geniş yetki tanınması ve belirsizliğe yer verilmesi kanunun amacına aykırıdır. Keza bu düzenleme, akıllarda daha önceki tasarılar da yer alan “üstün kamu yararı” kavramının belirsizliğini de çağrıştırmaktadır. Nitekim bu düzenleme, korunan alanlarda sanayi, enerji, ulaşım ve daha birçok faaliyetin projelendirilmesine olanak tanıyacaktır.

Aynı şekilde Madde 19/ 4. fıkrada “milli güvenlik” ve “genel sağlık” açısından zaruri faaliyetlere ekolojik etki değerlendirmesi yapılmadan izin verileceği düzenlenmiştir. Millî güvenlik ve genel sağlık açısından zaruri faaliyetlerin herhangi bir kriteri yoktur.

Bu bağlamda ilkeler başlığı altında yer alan “çevre üzerinde ciddi veya tamiri mümkün olmayan zarar verme ihtimali bulunan tehditlerin varlığı halinde ilmi delillerin ortaya çıkmasını beklemeden gerekli tedbirlerin alınması” ilkesi ile tasarıda yer aldığını düşündüğümüz ihtiyatilik ilkesinin tasarının bütünlüğünde karşılığının olmadığını görüyoruz. Olumsuz etkisi olsa dahi stratejik öneme sahip bir faaliyetin “kontrollü” yapımına izin veriliyorsa, bu açıkça önleyicilik ilkesine aykırılık oluşturur. Tasarıda bulunan ihtiyatilik ilkesini değerlendirirken tasarının bütünü ele almak, ilkenin tüm tasarıya yansımış olup olmadığını değerlendirmemiz açısından doğru bir gösterge olacaktır.

Tasarıdaki bir diğer problem ise “koruma-kullanma dengesi” ifadesidir. Koruma kullanma dengesi hukuki anlamda savunulması gereken bir terim olmakla birlikte asıl amacı korumak olan bir kanun tasarısında sürdürülebilir kullanım ifadesi istisnanın genelleştirilmesi çabası olarak değerlendirilebilecektir.

Tabiatı ve Biyoçeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı’nda yer alan ilkelerden bir diğeri de “bu kanun kapsamında korunan alanların birden fazlasının özelliklerine sahip olsa dahi koruma altına alınan alanın tek bir korunan alan adı altında ilan edilmesi” dir. Bir alanın hem tabiatı koruma alanı hem de yaban hayatı koruma alanı olması muhtemeldir. Bu düzenleme ile tek bir korunan alan olarak tespiti mümkün olacaktır. Birden fazla korunan alan özelliği bulunan alanın tek bir korunan alan adı altında ilan edilmesi ekolojik etki değerlendirmesi yapılırken değerlendirilecek süreçlerin de esnetilmesi anlamına gelecektir. Bu düzenleme korumanın esnetilmesine sebep olacak olup bu düzenleme ile korunmak istenen menfaatin üstünde bir yarar kaybı yaşanacaktır.

Diğer bir husus ise 34. madde ile Milli Parklar Kanunu’nun yürürlükten kaldırılacak olmasıdır. “2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ülkemizde doğa koruma konusundaki en önemli yasal düzenlemelerden biridir. Tasarıda korunan alan statülerinden biri olarak “milli park” statüsü yer almasına rağmen bu alanların hangi usul ve esaslara göre yönetileceği ve korunacağı hususları açık değildir. Milli Parklar Kanunu’nun bu Tasarı ile birlikte yürürlükten kaldırılması, halihazırda zaten ciddi baskılarla karşı karşıya kalan Milli Park alanlarımızı olumsuz biçimde etkileyecektir. Milli Parklar Kanunu’nun bu tasarı ile birlikte yürürlükten kaldırılması, halihazırda zaten ciddi

baskılarla karşı karşıya kalan Milli Park alanlarımızı olumsuz biçimde etkileyecektir. Özellikle son dönemde sayıları hızla artan HES'lere karşı açılan davalarda Milli Parklar Kanunu önemli bir yasal dayanaktır ve bu düzenlemeyle beraber bu dayanak ortadan kaldırılmak istenmektedir.”¹

Tasarı ile ilgili bir diğer eleştiri ise; koruma tedbir ve kurallarına dair denetim, takip ve kontrollere ilişkin idari kurumsallaşmaya ilişkin hiçbir düzenleme içermemesi ve bu yönde özel önlem ve dikkat gerektiren korunan alanların özelliklerinden kaynaklanan koruma mekanizmalarını yasaklar, yaptırımlar ve tazminatlara ilişkin düzenlemelerden daha geniş ve öncelikli olarak tedbirler, önlemler ile denetim, kontrol mekanizmalarına yer verilmesi gerekliliğidir.²

Tüm bunları birlikte değerlendirdiğimizde Tabiatı ve Biyoçeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı'nın ilkesel anlamda birçok ilkeye yer verdiğini ancak koruma amacına ve sürdürülebilir yönetim hedefine uygun denetim mekanizmalarını barındıran bir bütünlükte kanun tasarısı olmadığını söylemek mümkündür. Korumanın temel olması gereken tasarıda kullanıma ilişkin belirsizliklerin yer alması ve kanun ile tasarlanan bu sürecin denetimine ilişkin kanun ile bir düzenleme yapılmamış olması ciddi bir eksikliklerdir.

● 17 Mayıs 2017 Tarih ve 30069 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik

17 Mayıs 2017 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik; 14.06.2014 tarih ve 29030 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin bazı maddelerinin yürütmesinin durdurulması ve iptali hakkında açılan davalarda verilen yürütmenin durdurulması hakkında verilen Danıştay 6. Daire ve Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu kararları doğrultusunda yapılan değişiklikleri içermektedir.

Değişiklikleri mahkeme kararlarıyla birlikte ele alacak olursak;

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği Madde 27/f bendinde değişiklik yapan Değişiklik Yönetmeliği 2. Maddesi; Mekânsal Planlar Yönetmeliğinin bazı maddelerinin iptali ve yürütmesinin durdurulması talebiyle açılmış Danıştay 6. Dairesinin 2014/6803 E numaralı dosyasında verilen yürütmenin durdurulması hakkındaki karar doğrultusunda düzenlenmiştir. Değişiklik ve yürütmenin durdurulması hakkında verilen karar öncesinde koruma amaçlı imar planlarının onaylanması sürecinde görevli idare tanımlanırken tabiat varlıkları, doğal, tarihi, arkeolojik ve kentsel sitler ile koruma statüsü bulunan diğer alanlarda çakıştığı yerlerde de planları onaylama yetkisini Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'ne vermektedir. Dosya kapsamında bu madde hakkında verilen yürütmenin durdurulması kararı gerekçesinde; “2863 sayılı yasanın özel düzenleme içerdiği Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarının uygunluk kararları alınmadan planın onaylanamayacağı bu sebeple düzenlemenin hukuka aykırı olduğu”

1 Alıca Gökcalp Suzan Süheyla, Tabiatı ve Biyoçeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı'nın Doğa Koruma Mevzuatı Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Ankara Barosu Dergisi, 2012, Yıl:70, Sayı: 2012/3, 14.06.2017, <http://ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2012-3/06.pdf,syf.188-216>

2 Özkaya, Ilgın, Tabiatı ve Biyoçeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı, 14.06.2017, http://iklimadaleti.org/?p=makale&n=tabiat_biyolojik_ces_kanun_tasarı

kanaatine varılmıştır. Yapılan yönetmelik değişikliği ise, bu eksiği giderir nitelikte olup kurul görüşünün alınması gerektiğini ifade eder düzenlemeyi içerir.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği Madde 30/1. fıkra 2. cümlede değişiklik yapan; Değişiklik Yönetmeliği Madde 3; Mekânsal Planlar Yönetmeliğinin bazı maddelerinin iptali ve yürütmesinin durdurulması talebiyle açılmış Danıştay 6. Dairesinin 2014/6803 E numaralı dosyasında verilen yürütmenin durdurulması hakkındaki karar doğrultusunda düzenlenmiştir. Değişiklik ve yürütmenin durdurulması hakkında verilen karar öncesinde; *“kentsel tasarım projelerinin imar planından önce yapılmış olması halinde bu projelerdeki gerekli ayrıntılar imar planı kararlarında yer alır”* ibaresi yer almaktaydı. Mahkeme *“yer alır”* ibaresinin kentsel mekanların kentsel tasarımdan bağımsız olarak imar planı ile belirlenmesi ilkesine aykırı olacağından yürütmesinin durdurulmasına karar vermiş, yeni değişiklikte ise bu ifade *“yer alabilir”* olarak değiştirilmiştir.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği Geçici Madde 2/1 fıkrasında değişiklik yapan; Değişiklik Yönetmeliği Madde 4; Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin bazı maddelerinin iptali ve yürütmesinin durdurulması talebiyle açılmış Danıştay 6. Dairesinin 2014/6803 E numaralı dosyasında verilen yürütmenin durdurulması hakkındaki karar doğrultusunda düzenlenmiştir. Değişiklik ve yürütmenin durdurulması hakkında verilen karar öncesinde; *“yürürlükte olan 1/25000 ölçekli çevre düzeni planlarında yapılacak revizyon, ilave ve değişikliklerinde bu yönetmeliğin nazım imar planları ile ilgili hükümlere uyulur”* ibaresi yer almaktaydı. Dosya kapsamında bu madde hakkında verilen yürütmenin durdurulması kararı gerekçesinde; *“ancak 1/25000 ölçekte gerçekleştirilen çevre düzeni planlarının aynı ölçekte dahi olsa nazım imar planının kavramsal çerçevesinde değişikliğe konu edilmesi hukuken mümkün olmadığından çevre düzeni planının nazım imar planı şeklinde değişikliğe konu edilmesine olanak sağlayan dava konusu Geçici 2. madde de hukuka uyarlık görülmediği”* kanaatine varılmıştır. Yapılan değişiklik ise bu karar doğrultusundadır.

Değişiklik Yönetmeliği Madde 5 ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği *“Kentsel sosyal ve teknik altyapı”* başlıklı EK-2 düzenlenmiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 2016/1246 YD İtiraz numaralı kararında; sosyal ve teknik altyapı alanlarına ilişkin asgari standartlara yönelik davalı idare tarafından ortaya konulan gerekçenin çelişkili bir sonuca ulaşılmasına yol açtığı bu nedenle bireylerin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının ana temelinden birini oluşturan sosyal ve teknik altyapı alanlarına ilişkin asgari standartların azaltılmasına yönelik dava konusu düzenlemenin nesnel, bilimsel ve teknik gerekçelere dayanmadığı sebebiyle EK-2 hakkında yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş ve bu kararın ardından değişiklik yönetmeliği ile bu doğrultuda düzenleme yapılma amacı güdülmüştür.

Değişiklik Yönetmeliği Madde 1 ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği Madde 11/2 düzenlenen, *“Asgari standartların Bakanlıkça belirlenen esaslar doğrultusunda veya çevre düzeni planı ile belirlenmesi durumunda belirlenen standartlara uyulur”* kısmı için verilen yürütmenin durdurulması kararı doğrultusunda değişiklik yapılmıştır. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 2016/1246 YD İtiraz numaralı kararında *“kentsel asgari standartların Bakanlıkça belirlenen esaslar çerçevesinde çevre düzeni planı ile belirlenebileceği öngörülmüş olup dava konusu düzenlemede Kanun hükmünde yer almayan “veya” ibaresine yer verilmesinin asgari planından bağımsız olarak sadece Bakanlıkça belirlenebilmesine yol açabilecek nitelikte olduğu sonucuna varıldığından*

hukuka aykırı olduğu” kanaatine varılmış ve bakanlıkça belirlenen esaslarla çevre düzeni planı doğrultusunda belirleneceği düzenlemesine yer verilmiştir.

Bu bağlamda değerlendirdiğimizde yapılan yönetmelik değişikliğinin genel anlamda yargı kararı doğrultusunda ve yargı kararı gerekçesine uygun yapıldığı söylenebilir.

● **25 Mayıs 2017 Tarih ve 30076 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2017 Nisan Ayına Ait Yatırım Teşviki Belgeleri Listesi**

2017 Nisan Ayına Ait Yatırım Teşvikleri Listesi 472 numaralı yatırım teşvikinde HEMA Termik Santrali’ne 27.04.2017 tarihinde yerli sermaye yatırım teşviki kapsamında KDV muafiyeti, gümrük vergisi muafiyeti, sigorta primi işveren hissesi desteği (7 yıl), faiz desteği, vergi indirimi, KDV iadesi verilmiştir. HEMA Elektrik Üretim AŞ. tarafından gerçekleştirilmesi planlan “HEMA Entegre Termik Santrali (kurulu gücü 2 x 66 MWe / 669,4 MWm / 1466 MWt) ve Kül Depolama sahası projesi ile ilgili olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca 10.10.2016 tarihinde verilen Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu kararı ve HEMA Limanı (Dolgu alanı ve Rıhtım) “ projesi ile ilgili olarak 10.10.2016 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca verilen “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu“ kararının yürütmesinin durdurulması ve iptali hakkında Bartın ve Amasralı yurttaşlar tarafından dava açılmıştır. Özellikle projenin entegre proje olarak yapılmamış olmasının hukuka aykırılığı üzerinde durulmuş ve yargı kararları doğrultusunda yürütmenin durdurulması kararı verilmesi talep edilmiş; ancak davacıların yürütmenin durdurulması talebi reddedilmiştir.

● **26 Mayıs 2017 Tarih ve 30077 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ÇED Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik**

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 26 Mayıs 2017 tarihli Resmi Gazete’de yayımlandı. İlk kez 07.02.1993 tarihinde yayımlanan ÇED Yönetmeliği daha sonra birçok kez değişikliğe uğradı. Yürürlükte bulunan 25 Kasım 2014 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan ÇED Yönetmeliği hakkında ise dava açılmış ve birçok madde yönünden yürütmenin durdurulması karar verilmişti. Yürütmenin durdurulması hakkında karar verilen bazı maddeler için 09.02.2017 tarihli Resmi Gazete’de tekrar yönetmelik değişikliği yayımlanmış ardından iş bu yönetmelik değişikliği yayımlanmıştır. Her ne kadar bu değişiklikler mahkeme kararı doğrultusunda gerçekleşse de mahkeme kararını karşılar nitelikte olmayan ve dava konusu edilmesi gereken birçok değişiklik de mevcuttur.

Bu bağlamda yeni yönetmelik değişikliğini değerlendirecek olursak;

İzleme ve Kontrol Aşaması Kamu Eliyle Yürütülecek

Değişiklik Yönetmeliği Madde 2 ile ÇED Yönetmeliği Madde 4/b-i-p bentlerinde değişiklik yapılmıştır. Madde 4/i-p bentlerine çevresel etki değerlendirme süreci ve izleme-kontrol sürecine başvuru süreci ve inşaat öncesi süreci de dahil edilerek Danıştay yürütmenin durdurulması kararı doğrultusunda düzenleme yapılmıştır. Danıştay’ın yürütmenin durdurulması hakkında verdiği kararda; “*dava konusu bentler ile daha önce verilen yargı kararının gereği yerine getirilmemiş olup, çevreye önemli etkileri olabilecek faaliyetlerle ilgili projelerin planlama ve başvuru aşamaları göz ardı edilmek suretiyle Çevre Kanunu uyarınca çevresel etki değerlendirme ile ulaşılacak istenilen amaç*

kısıtlanmıştır.” ifadesine yer verilerek ÇED süreci tanımlanırken başvuru ve planlama aşamalarının göz ardı edilmemesi belirtilmiştir. Yapılan düzenleme Danıştay kararını karşılar niteliktedir.

Madde 4/b bendinde yer alan “Bakanlıkça yetki verilmiş kurum/kuruluşlar: Çevresel Etki Değerlendirmesi Başvuru Dosyası, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu, Proje Tanıtım Dosyası hazırlamak ve sunmak için gerekli şartları taşıyan kurum/kuruluşları şeklinde düzenlenmiş ve ÇED olumlu kararı alan projelerin inşaat dönemine ilişkin izleme ve kontrol çalışmalarına yardımcı olacak raporlamaları yapmak için gerekli şartları taşıyan kurum kuruluşları” ifadesi Danıştay’ın verdiği yürütmeyi durdurma kararı doğrultusunda kaldırılmıştır. Yürütmenin durdurulması hakkında verilen kararda;

“izleme ve kontrol raporlama çalışması yapan kuruluşların, söz konusu projeye ilişkin daha önceden ÇED Raporu hazırlama yetkisi verilen bu kuruluşlar olduğu hususu dikkate alınca projelerin inşaat dönemine ilişkin, izleme, kontrol ve raporlama çalışmalarına yardımcı olacak raporlamaları yapmalarının kendi kendini denetleme mekanizmasının ÇED Raporu’nu hazırlayan kurum/kuruluştan bağımsız kuruluşlarca yapılması gerektiği aksi halde kamu eliyle denetimin zayıflatılmasının söz konusu olacağı açıktır.”

ifadelerine yer verilmiştir.

Değişiklik yönetmeliği ile izleme, kontrol ve raporlama çalışmalarını ÇED Raporu hazırlama yetkisi bulunan kurum ve kuruluşa devredildiği ikilemi yaratan ‘projelerin inşaat dönemine ilişkin izleme ve kontrol çalışmalarına yardımcı olacak raporlamaları yapmak’ ibaresi kaldırılmıştır.

ÇED Denetimi

Değişiklik Yönetmeliği Madde 3 ile değişiklik yapılan Yönetmelik Madde 6/3 önceki hali “Bu yönetmeliğe tabi projeler için Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu’ kararı veya ‘Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir’ kararı alınmadıkça bu projelerle ilgili teşvik, onay, izin, yapı ve kullanım ruhsatı verilemez, proje için yatırıma başlanamaz ve ihale edilemez.” iken değişiklik ile bu durum söz konusu teşvik, izin, onay ve ruhsat süreçlerine başvurulmasına engel teşkil etmez ibaresi eklenmiştir.

ÇED Süreleri Değişiyor

Yeni yönetmelik değişikliği ile ÇED sürecine ilişkin birçok süre kısaltıldı. Değişiklik Yönetmeliği Madde 4 ile ÇED Yönetmeliği Madde 10/2 ve Madde 10/4. fıkrasında değişiklik yapılmıştır. 2. fıkra değişikliği ile format bedelinin 3 ay içerisinde yatırılması zorunluluğu 1 aya düşürülmüştür. 4.fıkra değişikliği ile özel formatın verilmiş tarihinden itibaren 18 ay içinde ÇED Raporu’nu Bakanlığa sunmakla yükümlü kurum ve kuruluşların süresi 12 aya düşürülmüş talep halinde 6 aylık ek süre verilmesi öngörülmüştür. Sunulmaması halinde ise ÇED sürecinin sonlandırılacağı belirtilmiştir.

Değişiklik Yönetmeliği Madde 5 ile ÇED Yönetmeliği Madde 11/1. fıkrada değişiklik yapılmıştır. Özel formata uygun olmadığı ve/veya belirlenen çalışma grubunca hazırlanmadığının anlaşılması halinde, bu hususların yerine getirilmesi için ÇED Raporunun iade edileceği ve bu hususların yerine getirilmediği ya da Bakanlığa

sunulmadığı takdirde ÇED süreci sonlandırılır. Eski düzenlemede bunun için verilen süre 3 ay iken yeni düzenleme ile bu süre 1 aya düşürülmüştür.

Değişiklik Yönetmeliği Madde 6/2 fıkrası ile ÇED Yönetmeliği Madde 12/6'da değişiklik yapılmıştır. Bu düzenleme ile ÇED Raporunda önemli eksiklikler durumunda durdurulan komisyon çalışmalarının ne kadar süreyle durdurulacağı belirlilik kazanmıştır. 12 ay içerisinde eksiklik tamamlama yükümlülüğü getirilmiş olup en fazla 6 ay ek süre verilebileceği öngörülmüştür. Aksi takdirde sürecin sonlandırılacağı ifade edilmiştir.

Değişiklik Yönetmeliği Madde 7 ile ÇED Yönetmeliği Madde 13/1. fıkrada değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikle eksiklik içeren Nihai ÇED Raporu'nun iade edileceği düzenlemesine 90 takvim günü içerisinde eksikliğin tamamlanması için süre verileceği ibaresi eklenmiştir. 90 gün içinde tamamlanmayan eksiklikler sonucunda ÇED süreci sonlandırılacak denilerek süre bakımından belirlilik sağlanmıştır.

Görüş Vermeyen İdarelerin Görüşü Olumlu Sayılacak

Değişiklik Yönetmeliği madde 6/1 ve madde 8 düzenlemesiyle ÇED Olumlu-Olumsuz Kararları ve ÇED Gereklidir-Gerekli Değildir karar süreçlerinde başvuru kurum görüşlerinde 30 gün içinde bildirilmeyen kurum görüşlerinin olumlu kabul edileceği ifade edilmiştir. Çevresel Etki Değerlendirmesinin esası; gerçekleştirilmek istenen ve çevre üzerinde önemli olumsuz etkileri olabilecek faaliyetler hakkında idare tarafından onay veya red kararı verilmeden önce bu faaliyetlerin çevresel etkilerinin araştırılarak önlenmeye çalışılmasıdır. Böylece ÇED'in amacı faaliyetlerin gelecekte yol açabileceği olumsuz etkileri önceden hesaba katmak suretiyle, çevre koruma faaliyeti gerçekleştirmektir. Bazı hukuki düzenlemeler ve metinlerdeki çevresel etkilerin mümkün olduğu kadar erken dikkate alınması ifadesi de bunun göstergesidir. ÇED katılımcı, önleyici, bütünleştirici, öngörücü ve disiplinler arası bir yönetim aracıdır. ÇED klasik kamu yönetimi anlayış ve yapılanmasını büyük ölçüde değiştirme potansiyeline sahip bir araçtır. Komisyon toplantılarında başvuru kurum görüşleri ÇED sürecinin bir parçası ve esasını oluşturur niteliktedir. Bir kurumun görüş vermiyor oluşundaki bürokratik yavaşlığı kurum görüşünün olumlu olduğu kabulüyle ortadan kaldırma amacı güden bu düzenleme kurumların verdiği görüşlerdeki sorumluluklarını da ortadan kaldırır niteliktedir. Kurumlara belirli süre içinde kurum görüşü vermesi şart koşulabilecekken 'olumlu' görüş verdiği kabulü Bakanlığa bir taraf haline getirir niteliktedir.

ÇED raporlarında özellikle yer seçim ve teknolojik alternatiflere göre risk yönetim kriterleri belirlendiği için, idarelerin sükuneti ile ÇED Olumlu Kararı gerekli ön izinlerin de alınmış olacağı, planların da değiştirilmiş sayılacağı anlamına gelecek biçimde düzenleme yapılamaz.

Kapasite Artışı ve ÇED

Değişiklik Yönetmeliği Madde 9 ile ÇED Yönetmeliği Madde 20 ile kapasite artışları usulü düzenlenmiştir. Düzenlemede kapasite artış ve artışlar toplamı kapsamında başvuru yapılacağı öngörülmüştür. Buradaki temel hata projenin tamamının kapasitesi baz alınarak başvuru yapılmamasıdır. *"Oysa ki yargı kararlarında, kapasite artışı için başvuru yapılan projelerde, kapasite artış oranı ya da oranları toplamı ile mevcut kapasitenin toplamı üzerinden, projenin ÇED sürecine mi yoksa Seçme Eleme*

Kriterlerine mi tabi olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Öte yandan salt kapasite artış oranının kıstas olarak belirlenmiş olması; öncesinde ÇED Olumlu Kararı almış projelerde yapılacak kapasite artışlarına ilişkin projenin tekil olarak Seçme Eleme kriterine tabi olmasına ya da EK-2 listesindeki alt limit değerlerinin altında olmaları durumunda ÇED Yönetmeliği kapsamı dışında kalmasına sebebiyet vermektedir.”³

Değişiklik Yönetmeliği Madde 10 ile ÇED Yönetmeliği Madde 25/1. fıkra “bir den fazla projeyi kapsayan entegre bir projenin planlanması halinde Bakanlıkça entegre proje için tek bir ÇED Başvuru Dosyası/Proje Tanıtım Dosyası hazırlanması istenir” şeklinde düzenlenerek entegre tesisler için tek ÇED süreci işletilmesi zorunlu hale getirilmiştir. 2008 ÇED Yönetmeliği’nde zorunlu olan tek ÇED süreci işletme hususu daha sonra idarenin takdirine bırakılmıştır ve Danıştay tarafından hukuken isabet görülmeyip maddenin yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiştir. Ana ünite ve yan ünitelerden oluşan Termik santral projeleri, nükleer santral projeleri gibi tesislerin entegre tesis olarak planlanmadığı ve çevresel etkisinin kümülatif olarak değerlendirilmediği hukuki süreçler söz konusudur. Bu işlemler dava konusu edilmekte ve yargı kararları ile entegre tesislerde tek ÇED süreci işletilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Buna rağmen 2013 ve 2014 yıllarında yayımlanan ÇED Yönetmeliklerinde, tek ÇED süreci zorunluluğu kaldırılmıştır. Ancak, yeni değişiklikle bu sürecin tekrar tanımlanması yerinde olup, yurttaş davalarının bir kazanımıdır.

Toplu Konut Projeleri ve ÇED

Değişiklik Yönetmeliği Mad.14 ile EK-2 listesinde değişiklik yapılmıştır. 2014 tarihli ÇED Yönetmeliği’nde dava konusu edilen alışveriş merkezleri ve toplu konutların seçme eleme kriterlerine tabi olması hususunun; Danıştay tarafından verilen yürütmenin durdurulması kararına rağmen bu değişiklikle tekrar getirilmesi hukuka aykırıdır. Yine 25 hektardan büyük ruhsat alanına sahip ancak 25 hektara kadar işletme ruhsatı bulunan projelerin seçme eleme kriterine tabi tutulması yargı kararları ile içtihat niteliği kazanmıştır. Bu düzenleme ise “Ruhsat alanı yönetmelikte yer alan 25 hektarlık sınırdan daha büyük bir alanı kapsayan projelerin ÇED sürecine tabidir” gerekçesinin yönetmelikle dolandırılması anlamına gelir.⁴

● 31 Mayıs 2017 tarih ve 30082 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sera Gazı Emisyonları Takip Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik

İlk kez 25.04.2012 tarih ve 28274 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sera Gazı Emisyonları Takip Yönetmeliği 17.05.2014 tarihinde tekrar yayımlanmış; 29.06.2016 tarih ve 29757 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelik değişikliği ile değişikliğe uğramıştır. 2016 tarihinde gerçekleşen değişiklik ile Sera Gazı emisyon raporlarının Bakanlığa sunulma tarihini ve sera gazı emisyon raporlama ve doğrulama işlemlerinin tarihlerinde değişiklik yapmış ve ileri kurumların raporlama ve doğrulama işlemlerine ilişkin yükümlülükleri ertelenmiştir. 31 Mayıs 2017 tarihli yönetmelik değişikliği de yine raporlama ve doğrulama işlemlerinin tarihlerinde ve doğrulayıcı kuruluşların yetkilendirilmesi hususlarında değişiklikler yapılmıştır.

³ Erdem Uygur Cömert, Yeni Değişikliğin ÇED Yönetmeliği’ne Etkisi, 14.06.2016, http://iklimadaleti.org/?p=makale&n=yeni_degisiklik

⁴ Erdem Uygur Cömert, Yeni Değişikliğin ÇED Yönetmeliği’ne Etkisi, 14.06.2016, http://iklimadaleti.org/?p=makale&n=yeni_degisiklik

Değişiklik yönetmeliği incelendiğinde; değişiklik ile “doğrulayıcı kuruluşun” akredite olmasını yeterli görmekte ayrıca Bakanlıkça yetkilendirilmiş kurum olması şartını ortadan kaldırmaktadır. Türk Akreditasyon Kurumu tarafından akredite işlemlerinin yapılacağı ifade edilmektedir. “Doğrulayıcı kuruluş “doğrulama faaliyetlerini EK-4’te ve Bakanlıkça yayımlanacak olan tebliğlerde belirtilen ilkeler çerçevesinde, kamu yararı gözeterek faaliyet sahibinden bağımsız olarak icra eder ibaresine artık bakanlıktan bağımsız olarak icra eder” ibaresi de eklenmiştir.

Değişiklik Yönetmeliği Mad.3 incelendiğinde; Yönetmelik Mad.7/1. fıkrasında değişiklik yapılmıştır. İşletmecilere her yıl 30 Nisan tarihine kadar sera gazı emisyonları raporlama faaliyetini yapma zorunluluğu getiren Mad.7/1 fıkrasına gerekli görülen durumlarda bu sürenin “Bakanlık tarafından en fazla 1 ay uzatılabileceği” ibaresi eklenmiştir. Bakanlığın gerekli gördüğü durumlar nedir, kriterleri nelerdir belirsizdir. 1 yılın raporlaması yılın 4. ayına bırakılmaktadır. Buna rağmen yapılan uzatmanın anlamı yıl boyunca yapılan takibe gölge düşürür niteliktedir. Bu raporlama faaliyeti ile Bakanlık bir denetim mekanizması işletir ve rapordaki verilere göre işletmelerin faaliyetinin durdurulmasını da isteyebilir. ÇED Raporlarına uygun emisyon salımı olup olmadığını kontrol etme görevi de yine Bakanlıktadır. Bu sürecin ertelenmesi ise hukuka uygun bir faaliyet yürütülüp yürütülmediğini denetleme mekanizmasını ortadan kaldırır niteliktedir. Faaliyet sahibi kuruluşlara tanınan bu uzatma ile güdülen fayda da anlaşılammamaktadır.

Yönetmelik değişikliği ile birlikte 11. maddede değişiklik yapılmıştır. Doğrulayıcı kuruluşların çalışma ve akreditasyonuna ilişkin esaslar başlıklı bu maddenin “baş doğrulayıcı, doğrulayıcı ve teknik uzmanların eğitimleri, yetkinlik değerlendirmeleri ve atamaları doğrulayıcı kuruluş tarafından Bakanlığın belirlediği usul ve esaslar, ulusal ve/veya uluslararası standart, normatif dokümanlar ile TÜRKAK (Türk Akreditasyon Kurumu) rehberlerinde verilen ölçütler çerçevesinde gerçekleştirilir” fıkrasının 1/1/2019 tarihinde, diğer fıkraların ise 1/1/2017 tarihinden itibaren yürürlüğe gireceği düzenlenmiştir.

Değişiklik Yönetmeliği Madde 9 ile Geçici 2. Madde düzenlenmiş ve önceden 2015 ve 2016 yıllarına ait raporları 30.04.2017 tarihine kadar Bakanlığa sunmakla yükümlü faaliyet sahibi kuruluşlar 30.06.2017 tarihine kadar doğrulayıcı kuruluşlarla sözleşme yapmak zorunda, 31.10.2017 tarihine kadar ise raporlarını Bakanlığa sunmakla yükümlü kılınmıştır.

Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik Çevre Kanunu’nun 2, 12 ve 7. maddelerine; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 2. ve 8. maddelerine Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne ve Kyoto Protokolüne dayanılarak hazırlanmıştır. Paris Anlaşması çerçevesinde emisyonlarını belli bir sınırdan tutması gereken Türkiye’nin halen takibini yapmadığı sera gazı salımını bilmeden nasıl bu süreci yöneteceği muammadır. Bugüne kadar Bakanlık’tan istediğimiz emisyon dosya ve oranlarının tarafımızla paylaşılmamasının en önemli sebeplerinden biri de Bakanlığın halen bu sorumluluğunu yerine getirmeyen faaliyet sahipleri için sürekli yönetmeliğin yayımını ertelemesidir.

Değişiklik Yönetmeliği 10. madde ile eklenen Geçici madde 3/2-a bendinde doğrulayıcı kuruluşların Bakanlıkça belirlenmiş olan doğrulama kurallarına aykırı hareket etmeleri halinde yetkileri geçici veya süresiz olarak kaldırılır denilmiştir.

Geçici veya süresizlik tercihinin neye göre yapılacağı belirsizlik taşımaktadır. Bu düzenleme de idarenin belirliliği ilkesine aykırılık taşımaktadır.

● **01 Haziran 2017 tarih ve 30083 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Pakistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Enerji Alanında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptının Onaylanması Hakkında 2017/10150 sayılı Karar**

17 Eylül 2013 tarihinde Ankara’da imzalanan ve 14.02.2017 tarihli ve 6786 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan Türkiye Cumhuriyeti ve Pakistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Enerji Alanında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptının Onaylanması 2017/10150 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kararlaştırılmıştır. Mutabakat zaptına baktığımızda;

Amaç maddesinde;

Taraflar, ulusal yasaları ve yönetmelikleri çerçevesinde enerji alanında ikili bilimsel teknik teknolojik yasal idari ve ticari iş birliğinin geliştirilmesini teşvik etmenin amaçlandığı ifade edilmektedir.

Ayrıca iki ülkenin her iki ülkede ve/veya üçüncü ülkelerde enerji alanında yatırımların teşvik edilmesi amacıyla müşterek çalışma hususunda anlaşmaya vardıkları, yenilenebilir enerji kaynakları ve enerji verimliliğine ilişkin hukuki ve düzenleyici hususlarda, know-how, tecrübe ve bilgi paylaşımı hususlarında iş birliği içinde olacakları yer almaktadır.

Teknik istişareler, kömür madenciliği, iş sağlığı ve güvenliğine dair yönetmeliklerin düzenlenmesi dahil olmak üzere kömür sektörüne ilişkin bilgi paylaşımı, kömür madenlerinin ortak araması ve geliştirilmesi, temiz kömür teknolojileri alanında bilgi ve birikim paylaşımı, termik santrallerin ortak inşaatı ve işletmesi, hidrolik santrallerin ortak inşaatı ve işletmesine de mutabakat zaptında yer verilmiştir.

● **18 Haziran 2017 tarih ve 7033 sayılı Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**

Sanayi Sicil Kanunu, Hafta Tatili Hakkında Kanun, Harcırah Kanunu, Yükseköğretim Kanunu, İmar Kanunu, Kıyı Kanunu, Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu, Endüstri Bölgeleri Kanunu ve daha birçok kanunda değişiklik yapan “Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”; tasarı yayımlandığından itibaren özellikle zeytinlik alan tanımını daraltan ve zeytinlik saha içinde ya da yakınında alternatif bulunmaması durumunda ve kamu yararı kararı bulunan kimyasal atık oluşturacak ve zeytinliklerin bitkisel gelişimini engelleyecek faaliyetlerin kurulmasına izin veren maddeleriyle gündem oldu. Daha sonra tasarıda bulunan 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanun Madde 1 ve Madde 20’de değişiklik öngören maddeler sivil toplumun tepkisiyle tasarıdan çıkarılmış ve bu haliyle kanunlaşmıştır.

Kanun genel gerekçesinde; “Ülkemizin 2023 hedeflerine ulaşması; yatırım ortamının iyileştirilmesi, bürokrasinin azaltılması, teşvik ve desteklerin kritik ve öncü teknolojilere yoğunlaşması, üzerindeki mali yüklerin kaldırılması, planlı sanayileşmenin sağlanması,

yerli, yeşil ve yenilikçi üretime geçişin tamamlanması ve rekabet gücümüzü artıracak düzenlemeler yapılmasına bağlıdır” ifadeleri yer almaktadır.

90 maddelik kanun metni birçok kanunda değişiklik öngörmekle birlikte özellikle Kıyı Kanunu, İmar Kanunu’nda değişiklik yapan bazı maddeleri inceleyecek olursak; Kanun Madde 29 ile İmar Kanunu Madde 8/1- d bendine 1. cümlesinden sonra gelmek üzere

“Mekânsal strateji planları, çevre düzeni planları ve 1/25000 ölçekli nazım imar planlarında; organize sanayi bölgesi, endüstri bölgesi, sanayi sitesi ve teknoloji geliştirme bölgesine ilişkin kararların alınması ve bu kararlarda değişiklik yapılması Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın uygun görüşüne tabidir.”

ibaresi eklenmiştir.

Mekânsal Planlama ’da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na verilen önemim değişmeye başladığına ilişkin önemli bir değişiklik yapılmıştır. İmar Kanunu’nun 8. maddesi planların hazırlanması ve yürürlüğe konulmasıyla ilgilidir. Mekânsal planlarda yetkili idarenin hangisi olacağından daha önemli olan, nasıl bir plan olacaktır. Bu anlamda da sanayi alanlarının planlanmasında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile eş yetkili bir Bakanlık olarak Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın görülmesi önemlidir.

Kanun Mad.33 ile 3621 sayılı Kıyı Kanunu Mad.6/4 fıkraya;

“Trabzon ve Zonguldak illerinde 24/5/1933 tarihli ve 2219 sayılı Hususi Hastaneler Kanunu kapsamında kalan sağlık tesisleri hariç olmak üzere, Sağlık Bakanlığı’nın önerisi ve Bakanlar Kurulunca alınacak kamu yararı kararı doğrultusunda kurulacak sağlık tesisleri ve alternatif alan bulunmaması durumunda 9.1.2002 tarihli ve 4737 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu’na göre kurulan, işletilen ve mevcut en iyi teknikleri kullanan endüstri bölgeleri”

ibaresi eklenmiştir.

Kıyı Kanunu’na eklenen bu ibareyle kamu yararı kararı doğrultusunda sağlık tesislerinin kıyıda yapılmasına izin verilmesine yönelik düzenleme yapılmıştır. Buradaki kamu yararı gerekçesi tek başına yeterli bir gerekçe olmayıp alternatif başka bir alanın da bulunmaması da gerekmektedir.

Ayrıca yine bu maddeyle alternatif alan bulunmaması durumunda mevcut en iyi teknikleri kullanan endüstri bölgelerinin kıyılarda kurulabileceği düzenlenmiştir.

4737 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu’nda;

“Endüstri Bölgesi: Yatırımları teşvik etmek yurt dışında çalışan Türk işçilerinin taraflarını Türkiye’de yatırıma yönlendirmek ve yabancı sermaye girişinin artırılmasını sağlamak üzere kurulan üretim bölgeleri” olarak tanımlanır. Endüstri bölgeleri çok çeşitli olmakla birlikte ihtisas endüstri bölgeleri de bulunmaktadır.

Endüstri bölgelerinin kıyıda kurulmasına izin veren bu düzenleme ile kıyılarda sanayi yatırımlarının endüstri bölgelerine göre yapımına izin verir niteliktedir. Kıyılarda bu bölgelerin kurulması için alternatif alanın bulunmaması şartının bir belirliliği bulunmamaktadır.

Kıyı Kanunu 7. maddesini değişiklik getiren 34. madde ise aslında Kıyı Kanunu 6. maddesinde yapılan değişiklik sebebiyle gerçekleşmiştir. Endüstri Bölgeler Kanunu kapsamında kalan alanlardaki kurutma ve doldurma işlemlerine ilişkin planlar Endüstri Bölgeler Kanunu mad.4/A, C,  bendlerine göre yapılır. Böylece sanayi, enerji yatırımları içinde kıyıda kurutma ve doldurma işlemleri yapılabilir.

Kanun genel gerekçesinde ve kanun maddeleri geneline baktığımızda; bürokrasinin azaltıldığı, yatırım ortamının iyileştirildiği ve yatırımcının üzerindeki mali yüklerin kaldırıldığı düzenlemelerle karşılaşırız. Yatırım ortamının korunan alanların sanayileşmeye açılması ile gerçekleştirilmesi karşılanamayacak ve gelecek kuşaklara aktarılacak bir külfetle bizleri karşı karşıya bırakmaktadır. Yatırım ortamının iyileşmesi ya da yatırımın artması çevre hakkının, yaşam hakkının gaspını kolaylaştırmamalıdır.

YURTTAŞ DAVALARI BOYUTUYLA İKLİM ADALETİNİN GÖRÜNÜMÜ

Yurttaş davaları arasında en bilindik tava tipi ÇED davalarıdır. İklim değişikliği konusunda ÇED davalarının temel işlevi, yapılması planlanan bir yatırımın yer ve teknoloji tercihleri konusunda verilen kararları yargısal yolla denetleyerek, doğru yer ve teknoloji seçimleri konusunda ilgili idareleri yönlendirmek, doğru yer ve teknoloji bulunmuyorsa bu konuda alınan kararları gözden geçirmek, yatırımcıların da çevreye en az zararı verecek denetim süreçlerini oluşturmasını sağlamak ve denetlenebilir bir süreç yaratmaktır. İklim üzerinde etkisi olan yatırım kararları alındıktan sonra bu yatırım kararına ait izin, inşaat ve işletme aşamaları söz konusu olmaktadır. Türkiye’de çevre koruma davaları sadece izin aşamasına ait davalar olarak ön plana çıkmaktadır. Yani ÇED, ruhsat, plan davaları bir işletmeyle ilgili verilen izin işlemlerinin yargısal yollarla denetime yönelik açılan davalardır.

Ancak iklim davaları bu tür izin davalarına indirgenemez. Çünkü gerek çevresel koruma gerekse de iklim davalarının konusu üretim ve yatırım kararlarının katılımcı bir tarzda oluşturulmasıyla ilgilidir. Türkiye’de ÇED davaları da yargısal denetim sürecinde bu şekilde işlevlenmiştir. Bir ÇED davası ile bir yatırım kararı değiştirilemez. Ancak, izin aşamasına ilişkin bu davalar yoluyla yatırımların çevresel etkilerinin insan sağlığı, çevre sağlığı, tarım, turizm gibi diğer ekonomi alanlarında etkisinin izlenmesi, denetlenmesi; bu etkinin giderilmesi, zarar ortaya çıkmadan tedbirlerin alınmasını sağlama amacı güder.

Bu perspektiften bakıldığında iklim koruma davaları sadece izin aşamasına ilişkin davalar değildir. İzin, inşaat, işletme aşamalarını da kapsayan davalar olarak kabul edilebilir. Bu davalar yatırım kararları ortaya çıktıktan sonra açılan davalar olduğu için koruma hukuku açısından önleyici davalar olarak değil; önlem alan davalar olarak biçimlenmiştir. Yatırım kararı veren idarenin etkili denetim yapmasını talep eden, çevresel bozulmanın engellenmesi için alınacak tedbirlerin hayata geçme ihtimali zayıfsa bu ihtimali güçlendiren, başka sektörlerdeki kişi ve kuruluşların da ekonomik ve sosyal olarak zarar görmesini engelleyen bu anlamıyla çevresel ve sosyal etkiyi de izleyen davalardır.

Bu bağlamda ÇED davaları dışında, Bilgi edinme davaları ya da yönetmelik davalarını da iklim davası olarak saymak gerekecektir.

- **DOSAB Buhar ve Enerji Üretim Tesisi (374 MWt) Projesi 2009/7 sayılı Genelge Kapsamında Verilen ÇED Olumlu Kararı iptali Davası⁵**

DOSAB Buhar ve Enerji Üretim Tesisi (374 MWt) Projesi 23.07.2015 tarihli ÇED Olumlu Kararı daha önce Bursa 2. İdare Mahkemesi’nin 2015/962 E 2016/445 K sayılı kararı ile iptal edilmişti. Bu kararın ardından 2009/7 sayılı Genelgeye dayanılarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından ÇED Olumlu Kararı verilmiş ve 07.09.2016

⁵ Bursa 3. İdare Mahkemesi, 2016/1359 E

tarihinde Bakanlık web sitesinde bu karar ilan edilmiştir. Sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve yurttaşlar tarafından 2009/7 sayılı Genelge kapsamında verilen ÇED Olumlu Kararının iptal edilmesi için tekrar dava açılmıştır.

DOSAB Buhar ve Enerji Santrali ÇED Sürecine 2009/7 sayılı Genelge Uygulanabilir Mi?

Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 2009/7 Sayılı Genelgesi'nde; mahkeme kararına konu olan projeye ilişkin inşaat faaliyeti başlamış ise, proje alanında yaptırılacak tespitler sonucunda proje sahibine güvenlik önlemlerinin alınmasına yönelik makul süreler verilmesinin uygun olacağı söylenmiştir.

Yine 2009/7 Sayılı Genelgeye göre; mahkeme kararı, ÇED Raporunun bir veya birkaç bölümüne ilişkin ise ve karar ÇED Raporu'nun diğer bölümlerini olumsuz yönde etkilemiyor, yani kararın tümünün yeniden ele alınıp değerlendirilmesini gerektirmiyorsa ÇED Raporu'nun hazırlanmasına ilişkin tüm sürecin en baştan tekrarlanmasına gerek bulunmamaktadır.

2009/7 sayılı Genelge'nin bir faaliyetin ÇED sürecinde uygulanabilmesi için verilen iptal kararının dosyanın tamamını etkilemeyecek bir veri eksikliğinden kaynaklanması gerekmektedir.

Bu eksiklik flora ve fauna hususunda yapılan araştırmanın literatür verilerine dayanılması ve saha araştırmasının bulunmamasından kaynaklanan bir eksiklik olabileceği gibi yine projenin sosyo-ekonomik çevreye etkisinin değerlendirilmemiş olmasına dayanan bir eksiklik de olabilir. Ancak yer seçiminden kaynaklanan bir iptal sebebi, kümülatif etki değerlendirmesi yapılmaması sebebiyle gerçekleşen bir işlem iptalini 2009/7 sayılı genelge kapsamında değerlendirmek mümkün olmayacaktır.

Bursa 2. İdare Mahkemesi kararına dayanak bilirkişi raporunda 23.07.2015 tarihli ÇED Olumlu Kararı birçok yönden eksik bulunmuştur. 1/5000-1/1000 ölçekli planların sağlık koruma bandı belirlenmeden onaylanması, kümülatif etki değerlendirmesinin verilerinin net olmadığı ve gerçekçi olmayan sonuçların rapor edildiği, ağır metal analizlerinin gerçekçi olmadığı, santralde kullanılacak kömür ile analiz edilen kömürün aynı kömür olup olmadığının bilinmemesi ve daha birçok hususta ÇED Raporunun eksikliği karara dayanak bilirkişi raporunda değerlendirilmiştir. Bilirkişi raporunda sayılan eksiklikler dosyanın tamamını etkileyecek niteliktedir. Kümülatif etki değerlendirmesine dair veri olmadığı gibi kümülatif etki değerlendirmesi eksikliğinden kaynaklanan bir iptal sebebi söz konusuysa tüm raporun yeniden ele alınması gerekliliği kaçınılmazdır. Kümülatif etki değerlendirmesinin gerçekçi olmaması ve yeniden değerlendirilmesi hususu sadece bir matematik hesabından ibaret değildir. Bir santralin aynı kol ve farklı kol faaliyetlerle çevrede yarattığı kirlilik kümülatif olarak hesaplandıktan sonra hava, hayvancılık, tarım, sağlık üzerinde ÇED Raporuna konu faaliyetin etkileri yeniden değerlendirilir ve buna göre sosyal-ekonomik maliyetler tekrar ortaya konulur. Bu sebeple de tüm raporun yeniden değerlendirilmesi gerekir.

2009/7 sayılı Genelge kapsamında verilen ÇED Olumlu Kararının hukuka aykırı olmasının yanında bu eksikleri tüm rapor etkilemeyecek eksikler olarak kabul etsek dahi 07.09.2016 tarihinde yayınlanan ÇED Raporu da bu eksiklikleri karşılar nitelikte değildir.

2009/7 sayılı Genelge kapsamında verilen ÇED Olumlu Kararının iptali kapsamında açılan davada; mahkeme bilirkişi keşfi yapmadan duruşma günü vermiştir. Ancak yapılan duruşmanın ardından bilirkişi keşfi yapılmasına karar vermiştir. Bilirkişi keşfi yapılmadan, 2009/7 sayılı Genelge'nin uygulanmasına müsait bir ÇED Raporu eksikliği mevcut olmadığı için hukuki değerlendirme ile "ÇED Olumlu Kararı'nın" iptaline karar verilebilirdi. Ancak mahkeme duruşmanın ardından bilirkişi incelemesine karar vermiştir.

Davacılar tarafından bilirkişi heyetinde ulaşım, meteoroloji, iklimbilim ve halk sağlığı uzmanı bulunması yönünde talepte bulunulmuştur. Termik santralin halk sağlığına etkilerinin ortaya konulabilmesi için bilirkişi heyetinde talep edilen dallarda uzman bilim insanlarının bulunması geciken sürecin çevre ve insan sağlığı lehine sonuçlanması için önemlidir.

Ayrıca bilirkişi incelemesinde özellikle; 23.07.2015 tarihli ÇED Raporu'nun, iptal kararı gerekçesinin ve önceki bilirkişi raporunun değerlendirilmesi talep edilmelidir. Çünkü mesele sadece bu raporun çevresel etkileri değil 2009/7 sayılı Genelge'nin bu kapsamda uygulanıp uygulanamayacağına ilişkin teknik değerlendirmenin yapılmasıdır. İptal kararında yer alan eksiklikler tüm raporu etkiler nitelikte mi sorusunun cevabı bilirkişi raporunda yer almalıdır. Aksi takdirde bilirkişi raporu eksik olacaktır.

● **İZDEMİR Enerji Santrali-II (350 MWe) İkinci Ünite İlavesi Projesi 19.02.2016 tarih ve 4114 sayılı ÇED Olumlu Kararı İşleminin İptali Davası⁶**

İZDEMİR Enerji Santrali-II İkinci Ünite İlavesi ÇED Olumlu Kararı iptali için yurttaşlar, meslek odaları, sivil toplum örgütleri tarafından 21.03.2016 tarihinde dava açıldı. Mahkeme tarafından 19.12.2016 tarihli ara karar ile İzmir 2. İdare Mahkemesi 2015/1758E numaralı; İZDEMİR Enerji Santrali-II Birinci Ünite ÇED Olumlu Kararı iptali kapsamında açılan dava bekletme konusu yapılmıştı. 24.01.2017 tarihinde ise duruşma yapıldı. Bekletme konusu yapılan İzmir 2. İdare Mahkemesi 2015/1758E, 2016/1593 K numaralı karar ile İZDEMİR Enerji Santrali-II Birinci Ünite ÇED Olumlu Kararı iptal edilmiş ve duruşmanın ardından mahkemeye sunulmuştu; ancak mahkeme tarafından bilirkişi keşfi yapılmasına karar vermişti.

1. ünite ÇED olumlu kararı iptali davasının karar gerekçesinde; turizm faaliyetlerinin projeden nasıl etkileneceğine dair tesislerin kurulacağı parselle sınırlı kalınmaması gerektiği, kül ve cüruf depolama alanının plana aykırı olmasıyla birlikte plan değişikliği yapılsa dahi alanın zeytinlik alan olması sebebiyle söz konusu bölgede yapılmasının mümkün olmadığı, sanayi bölgesi olması ve kümülatif etki değerlendirmesi yapılmamış olması yer almaktaydı.

1. ünite ve 2. ünitenin kül ve cüruf depolama alanı aynı alandır. 1. ünite ÇED Olumlu kararı iptal gerekçesinden biri de kül ve cüruf depolama alanının hukuka aykırılığıyken doğrudan 2. ünite ÇED Olumlu kararı da hukuka aykırı hale gelmektedir.

Bu durumda bekletme konusu yapılan kararın ardından hukuken 2. Ünite ÇED Olumlu kararı işleminin iptali hakkında karar verilmesi beklenirken mahkeme

⁶ İzmir 1. İdare Mahkemesi, 2016/466 E

bilirkişi keşfi yapılmasına karar vermiştir ve ilgili dosyanın neden bekletme konusu yapıldığı ise anlaşılamamıştır.

08.05.2017 tarihinde bilirkişi keşfi yapılmış olup keşifte özellikle İZDEMİR Enerji Santrali II Birinci Ünite ÇED Olumlu Kararının iptalinin ardından 2009/7 sayılı Genelge kapsamında 22 Mart 2017 tarihinde 1. Ünite için yeniden ÇED Olumlu kararı verilmişti. 1. ve 2. ünitenin daha önce entegre olarak planlanmamasının sebebi 1. ünitenin 2. üniteden önce ÇED Olumlu Kararı almış olmasıydı. Ancak 1. Ünite için yeni bir ÇED Raporu hazırlanırken henüz inşaat aşamasında bile olmayan 2. Ünite ile birlikte çevresel etkilerinin değerlendirilmesi gerekmekte olduğu ifade edilmiştir.

Yine 1. ünite ve 2. ünite kümülatif etkisinin değerlendirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda davalı idare tarafından halihazırda işletme halinde olan İZDEMİR Enerji Santrali II 1. ünitenin 22 Mart 2017 tarihli ÇED Olumlu Kararına dayanak ÇED Raporu'nun sunulması için süre verilmesi, 3 yıl boyunca işletme halinde bulunan İZDEMİR Enerji Santrali II 1. Ünitenin sera gazı emisyon salımına ilişkin raporların Bakanlık tarafından dosyaya sunulması talep edilmiştir. Atıkların ne yapılacağı hususunda bilirkişi keşfi sırasında atıkların satışının yapıldığı, depolanmadığı iddiasının denetlenebilmesi için halihazırda işletme halinde olan 1. ünitenin atıklarına ilişkin satış sözleşmesinin ve 2. ünitenin atıkları için yapılmış ön satış sözleşmelerinin dosyaya sunulması istenmiştir.

Son zamanlarda bilirkişi keşiflerinde sıkça karşılaştığımız hususlardan birine de bu keşif özelinde değinmek gerekir. Bakanlık bir idari karar vericiden çok ÇED raporunu hazırlayan kuruluş ya da hazırlatan şirket niteliğinde savunma yapmaktadır. Bakanlık'tan beklenen savunma, rapordaki verilerin doğru olduğuna hangi bilimsel dayanaklara göre kanaat getirildiği hususunun, hangi doğrulama mekanizmaları ile bu verilerin doğruluğunun test edildiği bilinmezliğinin ve hangi gerekçeyle risk analizi ve planlaması çevre sağlığı açısından yeterli bulunduğu sorularına yanıt verir nitelikte olmalıdır. Bakanlığın bu alanda verilen izin işleminin sebep, konu, maksat, amaç ve şekil yönünden hukuka uygun olduğunu savunması gerekir.

● Yalova İli Sınırları İçerisinde Kurulu ve Kurulması Planlanan Kömüre Dayalı Termik Santrallerin ÇED Süreçleri Hakkında Verilen Bilgi Edinme Yanıtının İptali Hakkında Dava

Yalova ili sınırları içerisinde kurulu ve kurulması planlanan kömüre dayalı termik santrallerin ÇED süreci hakkında Ekoloji Kolektifi Derneği tarafından yapılan bilgi edinme başvurusuna Yalova Valiliği İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü '*istenilen bilgilerin hangi amaçla kullanılacağını bildirilmesi halinde bilgi verilebileceği*' yanıtını vermiştir. Yanıt ile gerekçesiz olarak bilgi edinme talebi reddedilmiştir. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğe aykırı hareket edilmiştir.

Mahkeme karar gerekçesinde;

"Davacı dernek tarafından istenilen Yalova ili sınırları içerisinde ÇED süreci devam eden kömüre dayalı termik santrallerin hangileri olduğuna, projelerine, ÇED süresinin hangi aşamada olduğuna ve başvuru dosyalarına ilişkin web sayfalarına ilişkin bilgilerin 4982 sayılı Yasa kapsamında yer alan istisnalar kapsamında olmadığı, başka bir deyişle anılan bilgi ve belgelerin paylaşımı hususunda 4982 sayılı Yasa

açısından kısıtlama bulunmadığı, bununla birlikte 2872 sayılı Yasa'nın 30. maddesi uyarınca herkesin 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında çevreye ilişkin bilgilere ulaşma hakkına sahip olduğu, davalı idare tarafından istenilen bilgilerin paylaşılacağı gerekçesi ile bilgi talebindeki amacın bildirilmemesinin 4982 sayılı Yasa uyarınca bilgi ve belge paylaşımına engel teşkil edemeyeceği anlaşıldığından dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

ifadelerine yer vermiştir.

Son zamanlarda yapılan bilgi edinme başvurularına verilen yanıtlarda sıkça "ne amaçla kullanacağımız" sorusunun yinelenmesinin ardından verilen bu karar bilgi edinme hakkını tesis eder niteliktedir. Kurumların şeffaflığı için verilen bu karar önemli olmakla birlikte emsal teşkil eder niteliktedir.

● Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği Uygulamaya Geçiş Hükümleri İptali Davası⁷

08.04.2017 tarih ve 30032 sayılı Resmi Gazete'de Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği yayımlandı. Yönetmelik uyarınca, "Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD): Bu Yönetmeliğin kapsamında yer alan sektörler için kamu kurum/kuruluşlarınca hazırlanacak onaya/kabule tabi plan/programların planlama/programlama sürecinin başlangıcından itibaren, çevresel değerlerin plan/programa onayından/kabulünden önce entegre edilmesini sağlamak, plan/programın olası olumsuz çevresel etkilerini en aza indirmek, olumlu etkilerini de en üst düzeye çıkarmak ve karar vericilere yardımcı olmak üzere katılımcı bir yaklaşımla sürdürülen ve yazılı bir raporu da içeren çevresel değerlendirme çalışmalarını," ifade etmektedir. Stratejik Çevresel Değerlendirme, çevre hukukunun önemli araçlarından biri olan ve proje düzeyinde yürütülen ÇED'in ileri bir aşaması olarak, önemli çevresel etkiler doğurması muhtemel belli politika, plan ve programlar hakkında bir çevresel değerlendirme yapılmasını temin ederek üst düzeyde bir çevre korumasını sağlamak ve politika, plan ve programların hazırlanması ve kabulü aşamasına sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda çevresel faktörlerin dahil edilmesine katkıda bulunmak üzere yürütülen bir değerlendirme sürecidir. ÇED uygulamalarının beklenen ölçüde etkili olmamasına neden olan faktörler alternatiflerin gerektiği belirlenememesi, kümülatif, sinerjik, küresel ve geri döndürülemez etkilerin değerlendirme kapsamında alınamaması gibi hususlardır. SÇD ise tüm bu faktörleri içinde bulundurur kapsam niteliğine sahiptir. Geniş kapsamlı bir çevresel değerlendirme sürecini içeren stratejik çevresel değerlendirme, karar alma mekanizmasını oluşturan sürecin ilk aşamasından itibaren uygulanmakta çevrenin bütünsel bir yaklaşımla korunmasını sağlamakta, karar verme sürecindeki eşgüdümü güçlendirmekte ve kurumlar arası koordinasyonu desteklemektedir.

Türk hukuku açısından baktığımızda ise 2006 yılında Çevre Kanunu'nda yapılan değişiklikler ile stratejik çevresel değerlendirme kavramı yasal olarak tanımlanmıştır. Çevre Kanunu'nun 10. maddesinde stratejik çevresel değerlendirmeye tabi plan ve programlar için bir yönetmeliğin hazırlanacağı belirtilmiştir. Yine Çevre Kanunu 2. madde de stratejik çevresel değerlendirme tanımlanmıştır.

⁷ Danıştay 14. Dairesi, 2017/1589 E

Stratejik Çevresel Değerlendirmeye yasa düzeyinde değinen diğer bir düzenleme ise 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'dur. Bu Kanun'un 2/g bendinde stratejik çevresel değerlendirme yapmak Bakanlığın görevi olarak tanımlanmıştır.

Böylece tam 11 yıl aradan sonra Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği yayımlanmıştır. Avrupa Konseyi Direktifinden ise tam 16 yıl sonra yayımlanmıştır. Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliğinin Uygulamaya Geçiş Tarihleri başlıklı Geçici 2. Maddesinin

"b) Balıkçılık, ormancılık sektöründe hazırlanan SÇD'ye tabi plan/programlar için 1/1/2020 tarihinden itibaren,

c) Atık yönetimi, enerji, sanayi, telekomünikasyon ve ulaştırma sektöründe hazırlanan SÇD'ye tabi plan/programlar için 1/1/2023 tarihinden itibaren, uygulanmaya başlanır.

(2) Bu Yönetmelik hükümleri; birinci fıkrada yer alan plan/programlarda yapılacak revizyonlar için ilgili sektörün uygulanmaya başladığı tarihten; yapılacak değişiklikler için ise 1/1/2023 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanır"

şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Yönetmeliğin bu kısmının öncelikle yürütmesinin durdurulması ve ardından iptaline karar verilmesi talebiyle Ekoloji Kolektifi Derneği tarafından dava açıldı

Geçici 2. maddesinin 1. fıkrasına göre, Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliğinin yayım tarihinden itibaren;

- **Kıyı yönetimi, mekânsal planlama, su yönetimi, tarım ve turizm** sektöründe hazırlanan plan ve programlar Stratejik Çevresel Değerlendirme 'ye tabidir.
- **Balıkçılık, ormancılık** sektöründe hazırlanan plan ve programlar 2020'den itibaren
- **Atık yönetimi, enerji, sanayi, telekomünikasyon ve ulaştırma** sektöründe hazırlanan plan ve programlar ise 2023'ten itibaren
-

Stratejik Çevresel Değerlendirme 'ye tabidir.

Geçici 2. Madde kendi içinde birçok sorunu barındırmaktadır. Uzun yıllar boyunca hazırlığı yapılan ve yayımı gecikmiş Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliğinin kısıtlı bir alan için uygulanabilirlik taşımasının yarattığı amaçsal sorunlar, sektörlere ilişkin verilen uygulama tarihlerinin farklılığının hukuki belirliliği ve güvenliği zedelemesi, ayrı uygulama tarihleri verilen sektör plan ve programlarının bir bütünlük arz etmesi gerekçeleri ile madde hükümlerinin iptali 07.06.2017 tarihinde Ekoloji Kolektifi tarafından açılan davada talep edilmiştir.

Yatırımlar proje ve izin aşamasına gelmeden, planlama aşamasında biçimlenecek olursa, bu maliyetlerin ortaya çıkmasının önü alınabilecektir. Planlama aşamasında yer seçimine dikkat edilmesi durumunda da bu tip tahribatlar engellenebilecektir. Bu sebeple zaten yayımında gecikilen Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliğinin uygulanması için yer alan geçiş hükümleri ile bu tahribat engellenemeyecek ve "sürdürülebilirlik" amacına ulaşamayacaktır. Aynı zamanda da bu süre zarfında

gerçekleşen plan ve programların çevre unsurları entegre edilmeden oluşturulmasının sonuçlarının telafisi mümkün olmayacaktır. Bu yüzden yönetmelik hükümlerinin ivedilikle tüm sektörlerle ve eleme kriterleri ile belirlenecek plan ve programlara uygulanması gerekmektedir.

● EMBA Elektrik Üretim AŞ'ye Verilen Elektrik Üretim Lisansının İptali Hakkında Dava

EMBA Elektrik Üretim AŞ'ye verilen 09.07.2015 tarih ve EÜ/5677-6/03315 sayılı elektrik üretim lisansının iptali ve yürütmesinin durdurulmasına karar verilmesi istemiyle Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'na karşı açılan davada bilirkişi incelemesine karar verilmiştir.

06.06.2017 tarihli ara kararı gereğince dosya kapsamında bilirkişi heyeti oluşturulmuştur. Davacı vekili tarafından heyete halk sağlığı uzmanı, ziraat mühendisi ve çevresel zararların toplumsal maliyetinin hesaplanması konusunda uzman bilirkişi eklenmesi hususunda itiraz edilmiştir. Mahkeme 20.06.2017 tarihli ara kararıyla ziraat mühendisi ve halk sağlığı uzmanının bilirkişi heyetinde yer alması talebinin kabulüne karar vermiştir. Daha önce termik santral ÇED Olumlu Kararlarında ve lisans iptali davalarında halk sağlığı uzmanının bilirkişi heyetinde bulunması talebi davacılar tarafından çokça beyan edilmiş olmasına rağmen bu talep reddedilmişti. Bu ara karar süren birçok davada halk sağlığı uzmanlarının da bilirkişi heyetinde bulunması gerekliliği için emsal oluşturması gerekir.

● ATAKAŞ Elektrik Üretim A.Ş tarafından Hatay İskenderun İlçesinde Kurulacak Kömürlü Termik Santrale EPDK tarafından Verilen Elektrik Önlisansın İptali Hakkında Dava

Türkiye Barolar Birliği, Adana Barosu ve diğer davacılar tarafından Hatay ili İskenderun ilçesi sınırları içinde 680 MW Kömürlü Termik Santral için Atakaş Elektrik Üretim AŞ'ye verilen 18.12.2014 tarih ve ÖN/5357-7/03193 sayılı ön lisansın iptali talebiyle açılan davada mahkeme;

“Dava konusu önlisansın üretim faaliyetinde bulunmak isteyen tüzel kişinin üretim faaliyetine başlaması öncesi gerekli onay, izin, ruhsat ve benzerlerinin alınabilmesi için verilen izin kapsamında hazırlık işlemi niteliğinde olup idari davaya konu edilebilecek nitelikte kesin ve yürütülmesi zorunlu bir işlem olmadığı sonucuna varılmıştır“

ifadelerine yer vererek ve davanın reddedilmesine karar vermiştir.

ÇED RAPORLARI BOYUTUYLA İKLİM ADALETİ

2017 yılının Mayıs ve Haziran aylarında; 12 Mayıs 2017 tarihinde AKSA Göynük Enerji Termik Santrali Güney Kül Düzenli Depolama Tesisi'ne ÇED Olumlu Kararı verilmiştir. Türkiye'de İklim Koruma Davaları ve Hukuki Durum Raporu "Mart – Nisan 2017" de ÇED Raporları Boyutuyla İklim Adaleti başlığı altında AKSA Göynük Enerji Termik Santrali Güney Kül Düzenli Depolama Tesisi Nihai ÇED Raporu hakkında hukuki değerlendirmeye yer verilmiştir. Bu sebeple aynı değerlendirmeye tekrardan yer verilmeyecektir.

Aksa Göynük Enerji Termik Santrali Güney Kül Düzenli Depolama Tesisi ÇED Olumlu Kararı dışında İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü web sayfasında yayınlanan ÇED Olumlu Kararı ilanı ve Nihai ÇED Raporu yayını bulunmamaktadır. Bu sebeple bu aylara ilişkin ÇED raporlarının hukuki değerlendirilmeleri yapılamamıştır.

SONUÇ

İklim davalarının Türkiye’de mevzuatın biçimlenmesinde önemli bir rolü olduğunu söylemek mümkündür. ÇED yönetmeliğinde yapılan değişikliklerle termik santraller gibi projelerin entegre projeler olarak hazırlanması ve bu projelerin etkilerinin kümülatif olarak değerlendirilmesi gerektiği hususu kural haline gelmiştir. Bu düzenlemeler, yargısal yolla karar alma sürecine katılan yurttaş davalarında verilen kararlarla mümkün olmuştur.

Yurttaş davalarında bu tür projelerin entegre yapılması gerektiği, kümülatif etki değerlendirilmesi yapılmadan projelere izin verilemeyeceği gündeme gelmiştir. Bu kararlar doğrultusunda idarenin düzenleme yapmasının hukuki, siyasi ve ekonomik sonuçları vardır.

Yurttaşların dava yoluyla karar alma sürecine katılmaları sonucunda hukukun şekillenmesi de mümkün olmuştur. Bu en önemli hukuki kazanımdır.

Yurttaşların siyasal katılım araçlarını kullanması, daha etkin ÇED süreçlerinin ortaya çıkmasını mümkün kılmıştır. Örneğin Çayırhan Termik Santral Projesi’ne entegre bir proje olarak ÇED raporu düzenlenmiştir. Bu şekilde, yatırımcılar açısından da çevreyi koruyan teknoloji ve yer seçimine yönelme gereği ortaya çıkmaktadır.

Bilgi edinme davası gibi kimi davalarla da şirketlerin karbon emisyonlarına ait bilgiyi paylaşmalarının ticari bir sır olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum Türkiye’nin de iklim değişikliği konusunda hedeflerini tutturabilmesi, planlı bir sanayileşmeye yönelmesi için de önemli bir katkıdır. Şirketlerin yurttaş denetimi altında olması, idarenin de karar verirken hukuki düzenlemeleri daha etkin kılmasına yol açmaktadır.

Türkiye’nin iklim değişikliği sürecinde küresel bir aktör haline gelmesinde yurttaş katılımını esas alması, teknoloji yoğun bir üretim ekseninde gelişmesinin de yegâne güvencesidir.

📍 Farabi Sk. No:24/16, Çankaya/Ankara 📞 +90 (312) 425 7764
✉ iletisim@ekolojikolektifi.org 🌐 ekolojikolektifi.org 🐦 @ekolojikolektif 📘 ekoloji.kolektifi

📍 Farabi Sk. No:24/16, Çankaya/Ankara 📞 +90 (312) 425 7764
✉ iletisim@ekolojikolektifi.org 🌐 ekolojikolektifi.org 🐦 @ekolojikolektif 📘 ekoloji.kolektifi